

GLOBAL EVOLUTION OF CORPORATE MANAGEMENT

G. Teplinskii

National Aviation University

Key words:

Corporations
Corporate management
Global evolution of shareholders
Theory of corporate management

ABSTRACT

The article deals with the world evolution of corporate management. Its historical aspects and current trends are investigated. The author has given a definition of the concept «corporation» and described the main stages of corporation development.

Article history:

Received 13.04.2013
Received in revised form
27.04.2013
Accepted 15.05.2013

Corresponding author:

E-mail:
npnuht@ukr.net

СВІТОВА ЕВОЛЮЦІЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Г.В. Теплінський

Національний авіаційний університет

У статті розглянуто світову еволюцію корпоративного управління. Досліджено його історичні аспекти та сучасні тенденції. Автором надане визначення поняттю «корпорація» та охарактеризовані основні етапи становлення корпорації.

Ключові слова: *корпорації, корпоративне управління, еволюція світового розвитку, акціонери, теорії корпоративного управління.*

Завдяки впливу корпоративного управління на соціально-економічний розвиток, воно відіграє важливу роль для кожної держави. Актуальність статті обумовлена цілим рядом економічних та геополітичних чинників, які потребують характеристики та визначення тенденцій розвитку акціонерних товариств на сучасному етапі їх діяльності.

Особливості та тенденції розвитку окремих аспектів корпоративного управління широко досліджуються такими науковцями, як В.М. Гринькова, О.Є. Попов, С.О. Орехова, М.А. Дерябіна, Н.А. Супрун, О.В. Сохаська та багато інших. Іноземні дослідники Becht M., Bolton P., Roell A., Dariusz Wójcik, Margaret Rouse, Franklin Allen та Mengxin Zhao також широко розглядають різні підходи до управління корпораціями в ринкових відносинах. Проте, слід зазначити, що взаємозв'язок історичних аспектів та сучасних тенденцій розвитку корпоративного сектору економіки потребує подальшого вивчення.

Метою цієї статті є дослідження історичних аспектів та сучасних тенденцій розвитку корпоративного управління.

Широкий спектр сфер економічної діяльності корпорацій та високий рівень їх впливу зумовлює актуальність дослідження проблем корпоративного управління. Додатковим

фактором важливості досліджень у сфері корпоративного управління є тривалий історичний період функціонування.

Дослідження історичних аспектів розвитку корпоративного управління дозволяє визначити ключові проблеми управління корпораціями, можливості їх уникнення чи вирішення, переваги корпорацій над іншими формами організування бізнесу та можливості їх використання в сучасних економічних умовах.

Для більш наявного розуміння теорії і сутності корпоративного управління необхідно розглянути основні його поняття та етапи розвитку.

Під корпорацією (від латинського слова *corporatio* — об'єднання, співтовариство), на думку автора, слід розуміти утворене шляхом об'єднання майна засновників господарче товариство, що має статус юридичної особи та існує незалежно від зміни конкретних учасників, у якому управління відокремлене від власності, а колективне присвоєння результатів виробничої діяльності здійснюється на основі централізації капіталів.

Теперішнє розуміння складу елементів взаємодії у корпоративному управлінні та розподіл функціональних повноважень і зон відповідальності, сформувався в результаті еволюції розвитку корпоративних відносин, серед яких доцільно виділити ряд етапів, як представлено в табл. 1.

*Таблиця 1. Еволюція світового розвитку корпоративного управління**

№ п/п	Період	Здійснені заходи
1.	XVII ст.	Вперше відбувся поділ функцій власності та управління в Східно-Індійській компанії (East India Company), де було створено першу раду директорів з 24 осіб.
2.	1776 р.	Адам Сміт у роботі «Дослідження про природу та причини багатства народів» зазначив: «Роздрібнена власність створює проблеми управління», охарактеризував слабкість механізмів контролю за менеджерами та стимулів для керуючих.
3.	1844 р.	У Великобританії прийнято перший закон про акціонерні товариства, де законодавчо введена нова форма майнової відповідальності — відповідальність власників компанії за її зобов'язаннями.
4.	Початок XX ст.	Започаткована «Теорія фірми», що розглядає суб'єкт господарювання як набір факторів виробництва замкнутої системи організації, без зовнішніх постачальників, правового регламенту, впливу політичного середовища.
5.	1931р.	У США А. Берлі і Г. Мінз опублікували роботу «Сучасна корпорація і приватна власність», де вперше детально розглянули проблему відділення функції контролю від функції власності.
6.	1933 – 1934 рр.	У США в 1933р. прийнято закон про цінні папери, в якому вперше введено регулювання фондового ринку. У 1934р., відповідно до акту «Про цінні папери і біржі» та Положення про розкриття інформації, органом, який забезпечує дотримання законодавства, стала комісія з цінних паперів і бірж.
7.	1968р.	ЄС прийняв директиви «Про компанії».
8.	80-і роки XX ст.	Масові злиття і поглинання, тенденції до соціально орієнтованих норм у правових системах різних країн.
9.	Початок 90-х років XX ст.	Розвал компаній Polly Peck, BCCI та Maxwell Великобританії зумовив необхідність удосконалення практики корпоративного управління з метою забезпечення захисту інтересів інвесторів.
10.	1992 р.	Комітет Кедбері Великобританії опублікував перший Кодекс з фінансових аспектів корпоративного управління. З 1993 р., всі корпорації, які були включені в лістинг на фондових біржах Великобританії, звітували про виконання зазначеного Кодексу.

№ п/п	Період	Здійснені заходи
11.	1992 – 2003 рр.	Світове визнання Доповідей з окремих проблем корпоративного управління:
		Доповідь Кінга про всебічний облік інтересів учасників корпорації (ПАР);
		Доповідь Рутмана про внутрішній контроль та фінансову звітність (Великобританія);
		Доповідь Грінбері про винагороду посадових осіб (Великобританія);
		Доповідь Грінбері про винагороду посадових осіб (Великобританія)
		Доповідь В'єнна про основні принципи корпоративного управління (Франція);
		Доповідь Пітерса про відповідальність за порушення загальноприйнятих стандартів корпоративного управління (Нідерланди);
		Доповідь Хігса про невиконавчих директорів (Великобританія);
		Доповідь Сарбейнса-Окслі про введення до складу комітету з аудиту фінансових експертів (США).

* Узагальнено автором за [1, 4, 6, 8, 9, 10]

Акціонерна форма об'єднання капіталу володіє великою кількістю позитивних моментів, які притаманні саме даній організаційно-правовій формі, та надають їй суттєві переваги над іншими формами підприємницьких об'єднань. Саме це спричинило порівняно раннє виникнення акціонерних товариств, як підприємницьких структур.

Аналізуючи світові тенденції становлення корпорацій, вчені виділяють 3 основні етапи, як представлено в таблиці 2.

Таблиця 2. Основні етапи становлення корпорацій

Етапи	Період	Характеристика	Особливості
1.	Початок ХХ ст.	Корпорації, які з'явилися в ході промислової революції, сприймалися як власність їх засновників і розглядалися як машин, частиною яких були робітники і керівники. Теоретичні основи корпоративного управління розглядають можливість зростання до великого підприємства з певною організаційною структурою складного виробництва.	Переважає механічна модель управління. Необмежена влада власника над працівниками. Низький рівень кваліфікації і освіти працівників. Високий рівень безробіття.
2.	Після другої світової війни	Корпорація розглядається як організм. Метою корпорацій стало виживання та зростання як наслідок закономірних процесів конкуренції та концентрації виробництва. Через посилення якісних характеристик виробництва та управління отримання прибутку корпорацій відходить на другий план.	Ускладнення технічного рівня праці. Зростання рівня освіти працівників. Залежність роботодавців від кваліфікованих працівників та удосконалених механізмів управління ними.
3.	80–90 роки ХХ ст.	Утверджується концепція корпорації як організації. Посилення впливу державного регулювання господарської діяльності привело до усвідомлення необхідності розвитку середовищного підходу до функціонування корпорації. Ускладнюються завдання управління корпорацією. Кожна корпорація функціонує у тісній взаємодії з іншими ринковими інститутами.	Висуваються вимоги щодо першочерговості задоволення потреб акціонерів. Усвідомлення необхідності формування корпоративної культури та принципів корпоративного управління.

* Узагальнено за [2, 4, 5, 10,]

Створення акціонерних товариств обумовило появу принципово нового в теорії й практиці управління поняття «корпоративного управління».

Важливість корпоративного управління визначається саме провідною роллю акціонерних товариств у національній та світовій економіці.

Сучасне корпоративне управління є складною економіко-правовою системою, яка об'єднує норми законодавства, внутрішні нормативні документи, багаторівневу структуру управління, практику господарювання, що дає можливість корпораціям реалізовувати свої потенційні можливості доступу до фондів фінансового ринку, ефективно здійснювати господарську діяльність, накопичувати курсову вартість корпорації через підвищення вартості акцій і захищати інтереси акціонерів.

Велика кількість досліджень пов'язує корпоративне управління та ефективність діяльності компанії. При цьому, доцільно розглянути певні переваги, які можуть отримати компанії при впровадженні стандартів корпоративного управління: збільшення ефективності компанії; зниження вартості капіталу і збільшення вартості активів; зміцнення репутації; полегшений доступ до ринку; зниження ризиків, у тому числі тих, що пов'язані з поданням судових позовів тощо.

Світовий досвід свідчить, що високі стандарти корпоративного управління є обов'язковою вимогою зарубіжних компаній до потенційних партнерів. Дослідження міжнародної консалтингової компанії Mc Kinsey показує, що інвестори готові платити значну націнку на акції підприємств з високим рівнем корпоративного управління, зокрема, середня націнка на акції російських підприємств з ефективним корпоративним управлінням становить 38 %, китайських — 25 %, бразильських — 24 %, США — 14 %, Німеччині — 13 % [6]. Належне корпоративне управління оптимізує весь комплекс бізнес процесів і, як наслідок, — сприяє збільшенню прибутку.

Так, дослідження діяльності 1500 корпорацій, проведені групою професора Гарвардської школи бізнесу Пола Гомперса, показують, що в компанії, яка дотримується високих стандартів корпоративного управління, показники ефективності і капіталізації вищі, ніж у решти фірм [7]. Ефективне корпоративне управління знижує і вартість капіталу.

Дослідження, що проводилися аудиторською фірмою «Price Waterhouse Coopers» у 2003 р., показали на прикладі 8 азійських країн, включаючи Японію і Росію, що нестача прозорості піднімає вартість капіталу на 700 базисних пунктів [7]. Тобто, значення ефективного корпоративного управління виходить за рамки проблеми дотримання прав акціонерів в окремо взятій компанії, адже на карту поставлено формування прийнятої основи економічного зростання, залучення інвестицій, створення потужного приватного сектора.

Так, Гриньова В.М., Попов О.Є. під «корпоративним управлінням розуміють систему взаємодії між акціонерами і керівництвом компанії, включаючи її раду директорів, а також з іншими зацікавленими сторонами; комплекс механізмів, що дозволяють акціонерам контролювати діяльність керівників компанії та вирішувати проблеми, що виникають з іншими групами впливу [1]. Як зазначають Карапетян Д. та Грачева М., корпоративне управління не має безпосереднього відношення до оперативного і тактичного управління компанією, але останнім часом входить до системи стратегічного управління [3]. Предметом корпоративного управління є контроль за здійсненням корпоративних дій.

В свою чергу, «корпоративне управління» являє собою систему внутрішніх відносин між органами товариства і його акціонерами, та відносин зовнішніх — між товариством і будь-якими іншими третіми особами. Іншими словами, учасниками корпоративних відносин виступають:

- емітенти — як правило, це акціонерні товариства;
- інвестори або акціонери;
- менеджмент підприємства;
- держава в особі органів державної влади і органів місцевого самоврядування;
- кредитори, інші зацікавлені особи, які втягуються тим чи іншим способом в процес функціонування підприємства.

Одні з них формують пропозицію акцій, другі — попит на них, треті забезпечують взаємодію продавців і покупців, виконуючи ряд організаційно-технічних функцій.

Ключовою фігурою у складі учасників корпоративних відносин є емітент. Саме емітенти цінних паперів є споживачами інвестицій, які вони одержують шляхом випуску цінних паперів, і об'єднують осіб, які інвестують гроші та майно в цінні папери.

Акціонери вступають з корпорацією в особливі відносини: вони уможливають саме існування корпорації як постачальники «ризикового» капіталу, необхідного для її виникнення, розвитку та зростання.

Органи державної влади та місцевого самоврядування зацікавлені в стабільній роботі підприємств, що означає турботу про функціонування та створення нових робочих місць, забезпечення постійної сплати всіх податків та інших обов'язкових платежів.

Кредиторів товариства також цікавить його фінансова стабільність, що є заставою того, що товариством будуть виконані взяті зобов'язання. Адже об'єктами корпоративного управління є господарські товариства.

Однак, не всі господарські товариства попадають під поняття корпоративних. До них насамперед відносять акціонерні товариства, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, тобто ті, в яких управління відокремлене від власності.

Об'єктом корпоративного управління є також державне майно, передане в статутні капітали господарських товариств, акції акціонерних товариств, що належать державі.

Необхідність корпоративного управління обумовлена тим, що бізнес як власність, належить принципалам (власникам, інвесторам), а права управління цією власністю делеговані агентам — раді директорів та менеджменту.

Не існує даних про те, що «правильне» корпоративне управління обов'язково забезпечує високу конкурентоспроможність компанії. Вважається, що корпоративне управління страхує від зловживань, проте робить компанії менш гнучкими.

В той же час, компанії, які підтримують стандарти корпоративного управління, мають безперечні переваги при залученні інвестицій. З точки зору інвесторів, належне корпоративне управління забезпечить чесність менеджменту і прозорість діяльності компанії, тому ризик втрати коштів значно зменшується.

Для компаній з країн, що розвиваються, якість корпоративного управління є особливо важливою, так як міжнародні інвестори особливо турбуються про чесність та ділові якості їх менеджменту. Як показують дослідження, капіталізація компаній з якісним корпоративним управлінням є значно вищою від середньої по ринку. Як зазначає Супрун Н.А., особливо значною ця різниця є для арабських країн, країн Латинської Америки (окрім Чилі), Туреччини, Росії, України, Малайзії, Індонезії [4].

Головна функція корпоративного управління полягає в забезпеченні роботи корпорації в інтересах власників, тобто акціонерів, що надають їй фінансові ресурси. Сутністю корпоративного управління є досягнення максимальної ефективності функціонування корпорації, яка є основним критерієм корпоративного управління.

Система корпоративного управління являє собою організаційну модель, за допомогою якої корпорація повинна представляти і захищати інтереси своїх акціонерів. Вона є системою взаємодії і взаємозвітності акціонерів, ради директорів, менеджерів та інших зацікавлених сторін, метою якої є збільшення прибутку при дотриманні чинного законодавства та з урахуванням міжнародних стандартів.

Сучасні тенденції розвитку корпоративного управління представлені в таблиці 3.

Таблиця 3. Сучасні тенденції розвитку корпоративного управління

№ п/п	Тенденції	Особливості та фактори впливу
1	Активне впровадження в діяльність корпорацій нових інформаційних та комунікаційних технологій.	Технології можуть прискорити процес перетворень, але вони не являються причиною перетворень
2	Уніфікація корпоративної звітності (надання звітів на основі уніфікованих стандартів).	

№ п/п	Тенденції	Особливості та фактори впливу
3	Жорсткість критеріїв незалежності щодо членів ради директорів корпорацій	
4	Необхідність створення комітету ради директорів з аудиту, що складаються головним чином з незалежних директорів	На підставі нових вимог нью-йоркської біржі — більше половини директорів повинні бути незалежними, тобто зараховані в штат з відповідною винагородою.
5	Оприлюднення інформації про винагороду топ менеджерів	Методи і обсяги винагороди вищого керівництва стають ключовими для досягнення корпоративного успіху.
6	Залучення профспілок та активізація дій акціонерів.	
7	Розвинений ринок послуг з удосконалення корпоративного управління.	
8	Злиття та поглинання практично не впливають на активізацію переходу до потужних корпорацій.	Дві великі посередності, злиті воедино, ніколи не перетворюються в одну потужну компанію.

Висновки

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки щодо еволюції поглядів на корпоративне управління:

- корпоративне управління було започатковано в результаті чіткого відокремлення власності від управління;
- основною функцією корпоративного управління є забезпечення функціонування корпорації в інтересах власників;
- сутність корпоративного управління слід розглядати як реалізацію циклу корпоративного управління при досягненні максимальної ефективності функціонування акціонерного товариства, що є основним критерієм корпоративного управління;
- сучасне розуміння структури та змісту елементів взаємодії корпоративного управління, розподіл функціональних повноважень і відповідальності, історично сформувалося в результаті світової еволюції корпоративних відносин.

Література

1. *Гриньова В.М., Попов О.Є.* Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні. — Х.: Вид. ХДЕУ, — 2003. — 324 с.
2. *Дерябина М.А.* Корпоративное управление в переходной экономике. Общественные науки и современность. 2010. № 5. С. 39–46.
3. *Карпетян Д., Грачева М.* Корпоративное управление: основные понятия и результаты исследовательской практики. — Management.com.ua. — Интернет-джерело: <http://www.management.com.ua/strategy/str076.html>. %20/ %
4. *Супрун Н.А.* З історії акціонерного підприємництва в Україні (друга половина XIX — початок XX ст.) // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наук. праць. — Дніпропетровськ, 2003. — вип.176. — С.11–16.
5. *Сохацька О.В.* Формування нової парадигми корпоративного управління в глобальному середовищі. — Вісник ТДЕУ № 3. — 2006. — С. 24
6. *Becht M., Bolton P., Roell A.* Corporate Governance and Control. — In: Handbook of the Economics of Finance (eds. G.Constantinides, M.Harris, R.Stulz). — North-Holland, 2002.
7. *Collins, Jim* (2001). Level Five Leadership: The Triumph of Humility and Fierce Resolve. Harvard Business Review. January 2001.

8. *Collins, Jim* (2001). *Good to Great: Why Some Companies Make the Leap...and Others Don't*. William Collins Publishing, October 2001.

9. *Freeman, Wicks, and Parmar* (2004). Stakeholder Theory and «The Corporate Objective Revisited». *Organization Science*. Volume 15, No.3. May-June 2004. pp. 364–369.

10. *Sell Axel, Krylov Alexander* (Hrsg.): *Corporate Governance. Unternehmensverfassung im Ost-West-Dialog*, Verlag Peter Lang, Bern / Berlin / Brüssel / Frankfurt / Oxford / New York, 2006. 408 S.

МИРОВАЯ ЭВОЛЮЦИЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Г.В. Теплинский

Национальный авиационный университет

В статье рассмотрена мировая эволюция корпоративного управления. Исследованы его исторические аспекты и современные тенденции. Автором дано определение понятию «корпорация» и охарактеризованы основные этапы их становления

Ключевые слова: *корпорации, корпоративное управление, эволюция мирового развития, акционеры, теории корпоративного управления.*